

І. В. Осадчий,

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-6203-6273>

РОЗГЛЯД КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ СУДОМ ПРИСЯЖНИХ У СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПОЗИЧЕННЯ ДОСВІДУ УКРАЇНОЮ

Державний університет «Київський авіаційний інститут»

проспект Любомира Гузара, 1, 03058, Київ, Україна

E-mail: illya.osadchy@gmail.com

Мета статті полягає в дослідженні питання запозичення Україною досвіду Сполучених Штатів Америки в частині розгляду кримінальних проступків судом присяжних. На обґрунтування актуальності проблеми розглядається право на судовий захист та його звуження обмеженою компетенцією суду присяжних. Розглядається розуміння кримінальних проступків в Україні та Сполучених Штатах Америки, автор доходить висновку щодо ширшого розуміння кримінального проступку у Сполучених Штатах Америки. **Результати:** проаналізований доступ громадян Сполучених Штатів Америки до суду присяжних у різних штатах. Виявлено, що в усіх 50 штатах суд присяжних може розглядати справи щодо кримінальних проступків, при цьому в деяких штатах така можливість стосується лише кримінальних проступків, за які передбачене позбавлення волі. Акцентовано увагу на можливості розгляду справи судом присяжних і у випадку наявності значних позасудових негативних наслідків для обвинуваченого. На підставі порівняння розуміння кримінального проступку та критеріїв для розгляду справи судом присяжних в Україні та Сполучених Штатах Америки автор доходить висновку, що лояльність американського законодавця у питанні розгляду кримінальних проступків судом присяжних пояснюється іншим розумінням кримінального проступку лише частково. Розглянуто питання щодо важливості суду присяжних в частині можливої нуліфікації норм права, тобто визнання такими, що не можуть бути застосовані в певній ситуації, незважаючи на те, що всі підстави для цього є, з огляду на те, що вони суперечать уявленню суспільства про справедливість. **Обговорення:** висловлюється сумнів щодо економічної доцільності можливості розгляду усіх кримінальних справ судом присяжних. Запропоновано запозичити досвід Сполучених Штатів у розгляді кримінальних проступків судом присяжних з огляду на такі особливості: при внесенні змін у законодавство варто враховувати інші відмінності правового статусу суду присяжних в Україні та Сполучених Штатах (склад, компетенція і т.д.) та відмінності у розумінні кримінального проступку; досягнення мети має бути поетапним – знижувати «пороги» розгляду справ судами присяжних треба поступово, від тяжких злочинів до кримінальних проступків; не варто формулювати право на розгляд справи судом присяжних як абсолютне, необхідно враховувати нижню межу суми штрафу, строку позбавлення волі, а також інших, позасудових наслідків для обвинуваченого (наприклад, подальша неможливість знайти роботу, депортація і т.д.).

Ключові слова: кримінальний проступок; суд присяжних; присяжний; правопорушення; позбавлення волі.

Постановка проблеми та її актуальність.

Європейський суд з прав людини дотримується позиції, що суд присяжних не є невід'ємним аспектом справедливого розгляду справи у разі пред'явлення кримінального обвинувачення [1]. Однак залученість громадян у правосуддя є одним з індикаторів демократичності держави. Присяжний як людина, зацікавлена у справедливому та безпечному суспільстві, та, на відміну від судді, не схильна до професійної деформації, подекуди здатна розглянути справу з іншої точки зору, чим має вплинути на якість прийнятого рішення. З огляду на особливий погляд присяжного, доцільним видається дослідити досвід країни, де присяжні можуть розглядати широкий спектр кримінальних справ – Сполучених Штатів Америки. Демократизація свідомості українського суспільства на тлі повномасштабного вторгнення РФ в Україну призводить до переосмислення необхідності залучення громадськості до правосуддя шляхом розгляду окремих категорій справ судом присяжних. Наразі якщо обвинуваченому не загрожує довічне позбавлення волі, то він позбавлений права розгляду справи судом присяжних, що, на нашу думку, однозначно зводить право на захист, гарантоване як Конституцією України, так і міжнародними актами, ратифікованими Верховною Радою України. Особливо чітко це прослідковується у порівнянні із законодавством Сполучених Штатів, де судом присяжних може розглядатись значно ширший спектр кримінальних справ.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Дослідженням питання розгляду кримінальних проступків та можливістю їх розгляду судом присяжних займались І. Волоско, В. Бернам, Н. Мірошніченко, М. Дмитрук. Однак, варто зазначити, що саме питання запозичення досвіду зарубіжних країн і зокрема Сполучених Штатів Америки Україною щодо суду присяжних у вітчизняній юридичній літературі не розглядалося.

Метою цього дослідження є розгляд кримінальних проступків судом присяжних у Сполучених Штатах Америки та порівняння з вітчизняним законодавством, а також дійти вис-

новку щодо перспектив запозичення такого досвіду Україною.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Нормативні передумови впровадження розгляду кримінальних проступків судом присяжних в Україні варто окреслити у двох аспектах – в частині визначення кримінального проступку та справ, які розглядаються судом присяжних.

Насамперед варто звернути увагу на відмінність вітчизняного та американського розуміння кримінального проступку. Так, відповідно до положень ст. 12 Кримінального кодексу України (далі – ККУ) кримінальний проступок є видом кримінального правопорушення, за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі [2]. Неоподатковуваний мінімум доходів громадян відповідно до пункту 5 підрозділу 1 розділу XX Податкового кодексу України становить 17 гривень, тож мова йде про 51 000 гривень [3].

Натомість у Сполучених Штатах Америки кримінальним проступком визнається правопорушення, відповідальність за яке не перевищує одного року позбавлення волі [4, с. 1150].

Відповідно до параграфу 3559 Кодексу Сполучених Штатів Америки кримінальні проступки поділяються на три види, залежно від відповідальності правопорушника:

- клас А – позбавлення волі строком від 6 до 12 місяців;
- клас В – позбавлення волі строком від 30 днів до 6 місяців;
- клас С – позбавлення волі строком від 5 до 30 днів.

Якщо позбавлення волі строком до 5 днів, то мова йде вже про «правопорушення», що більшістю штатів не вважається кримінальним правопорушенням а сам правопорушник вкрай рідко може бути притягнутий до відповідальності саме шляхом залучення Федерального бюро тюрем, адже позбавлення волі в даному випадку не вважається розумним покаранням [5]. Що стосується кримінальних правопорушень, санкція за які передбачає позбавлення волі строком від 1 року, то їх вважають злочинами.

Тобто, законодавство Сполучених Штатів має таку ієрархію кримінальних правопорушень: злочин є найбільш тяжкою формою, за ним йде кримінальний проступок і найлегша форма – кримінальне правопорушення, але останнє, як правило, розглядається у відриві від кримінального закону і може бути пере-кваліфіковано в цивільне правопорушення. Далі поняття «кримінальний проступок» щодо законодавства Сполучених Штатів буде вживатися саме у цьому розумінні.

Щодо суду присяжних варто звернутись до статті 127 Конституції України, згідно з якою правосуддя здійснюється за участю присяжних у випадках, передбачених законом [6].

В Україні передбачений єдиний випадок, зазначений у ч. 3. ст. 31 Кримінального процесуального кодексу України, коли обвинувачений має право залучити присяжних до процесу, а саме: кримінальне провадження в суді першої інстанції щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, здійснюється колегіально судом у складі трьох суддів, а за клопотанням обвинуваченого – судом присяжних у складі двох суддів та трьох присяжних. Кримінальне провадження стосовно кількох обвинувачених розглядається судом присяжних стосовно всіх обвинувачених, якщо хоча б один з них заявив клопотання про такий розгляд [7].

Варто мати на увазі, що за складом та компетенцією суди присяжних України та Сполучених Штатів Америки суттєво відрізняються, що відобразилося і на досліджуваній проблематиці, однак є темою для іншого дослідження.

Шоста поправка до Конституції Сполучених Штатів Америки, зокрема, передбачає, що під час будь-якого кримінального переслідування (тобто, і щодо кримінального проступку) обвинувачений має право на швидкий і відкритий судовий розгляд неупередженим судом присяжних штату та округу, де мало місце вчинення правопорушення [8].

Основоположною в трактуванні цієї статті є справа «Дункан проти Луїзіани», у якій Верховний суд Сполучених Штатів постановив, що суд присяжних у кримінальних справах є фундаментальним для американської системи право-

суддя, а тому гарантується право на суд присяжних у всіх кримінальних справах [9].

Ще станом на 1998 рік (а тенденції щодо розгляду судом присяжних кримінальних проступків майже незмінні) в усіх 50 штатах суд присяжних може розглядати справи щодо кримінальних проступків. При цьому в деяких штатах така можливість стосується лише кримінальних проступків, за які передбачене позбавлення волі, а інших (до прикладу, Айдахо) – суд присяжних може бути застосований щодо штрафів на суму понад 100 доларів.

Найбільш суворі рамки закладені у кримінальне законодавство штату Луїзіана – штат не надає право на суд присяжних, якщо штраф не перевищує 1000 доларів або позбавлення волі не перевищує шести місяців. Остання вказівка актуальна і для штатів Небраска, Невада, Нью-Джерсі та деяких інших. У штаті Мен також суд присяжних не розглядає справи щодо кримінальних проступків у сферах дорожнього руху та охорони навколишнього природного середовища [10]. Варто відмітити, що допуск до суду присяжних пов'язаний не лише із мірою відповідальності. Так, суди штатів продемонстрували готовність розширити право суду присяжних на справи, в яких підсудний, якщо його визнають винним, зіткнеться з більш суворими побічними наслідками, ніж будь-яке пряме покарання. Найчастіше суди, які розглядають кримінальні проступки, що можуть призвести до депортації, визнають, що обвинувачені мають право на суд присяжних, навіть якщо максимальний потенційний термін ув'язнення становить менше шести місяців [11, с. 845].

Навіть якщо розглядати згадані норми крізь призму українського розуміння кримінального проступку, то лише близько половини штатів допускають розгляд таких справ судом присяжних. Тож лояльність американського законодавця пояснюється іншим розумінням кримінального проступку лише частково. Не можна не відмітити, що впровадження американського підходу в Україні має бути поступовим. Повністю погодимось із І.Р. Волоско, яка пропонує спочатку розповсюдити компетенцію суду присяжних на злочини, а потім – на кримінальні проступки [12, с. 82-83].

Значимість запропонованих реформ не лише у забезпеченні права на справедливий суд. Однією із ознак суду присяжних у Сполучених Штатах є так звана «нуліфікація норми права». Суть цього положення полягає в тому, що присяжні своїм вердиктом можуть звільнити особу від покарання, навіть якщо її вина була доведена. Особливо чітко на прикладі Сполучених Штатів Америки це прослідковується у справах, де використовуються ті норми, що на певній стадії розвитку суспільства є неприйнятними або дискусійними. Також варто відмітити, що згідно з положенням Конституції Сполучених Штатів неможливо скасувати виправдувальний вирок, навіть якщо він порушує закон. У судовій практиці Сполучених Штатів Америки є випадки, коли присяжні приймають виправдувальний вирок, незважаючи на наявність прямих доказів вини, що і є нуліфікацією. Таким чином присяжні своїм рішенням від імені суспільства можуть поставити під сумнів справедливість та актуальність деяких законів. Таким чином, автор вважає, що наслідком нуліфікації є вплив суспільства на законотворчу діяльність та вдосконалення законодавства в цілому. Так, у разі неодноразового та систематичного винесення виправдувальних вироків присяжними за певними категоріями справ на підставі правила про нуліфікацію законодавець змушений переглянути положення закону через їхнє неприйняття суспільством.

Реалізацію такого правила та його наслідки можна побачити на прикладі справи *Hoffman v Jones*, де Верховний суд штату Флорида змінив правову норму про контрибутивну недбалість на норму щодо відносної недбалості, тобто визнання факту, що заподіяння шкоди сприяв потерпілий, а відповідач таким чином має бути звільнений від відповідальності. Це рішення було обґрунтовано думкою, що чинна правова норма не відповідає уявленню суспільства про справедливість, що дозволяє поставити під сумнів доцільність її існування [14].

Тим не менш маємо висловити сумнів щодо розгляду усіх кримінальних проступків судом присяжних з огляду на економічну недоцільність. Вважаємо, що в ситуаціях, коли від вироку залежатиме свобода обвинуваченого, яка

може бути обмежена на значний термін або пожиттєво, то вести дискусії про вартість залучення присяжних як мінімум аморально. Втім, штраф у декілька тисяч гривень чи ув'язнення на декілька місяців не впливає на долю обвинуваченого настільки невідворотно, що потребує прискіпливого розгляду справи присяжними. Тож більш вдалим для запозичення нам видається досвід тих штатів, які встановлюють вищі вимоги до розгляду справ судами присяжних.

Висновки. Зважаючи на досліджений досвід Сполучених Штатів Америки, слід дійти до висновку про можливість розгляду судом присяжних не лише справ щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, але й інших кримінальних справ. Впровадження згаданого досвіду можливе при дотриманні таких умов:

по-перше, при внесенні змін в українське законодавство варто враховувати усі відмінності правового статусу суду присяжних в Україні та Сполучених Штатах (склад, компетенція і т.д.) та відмінності у розумінні кримінального проступку;

по-друге, досягнення мети має бути поетапним – знижувати «пороги» розгляду справ судами присяжних треба поступово, від тяжких злочинів до кримінальних проступків;

по-третє, не варто робити право на розгляд справи судом присяжних абсолютним, необхідні нижня межа суми штрафу, строку позбавлення волі, а також врахування інших, позасудових наслідків для обвинуваченого (наприклад, подальша неможливість знайти роботу, депортація і т.д.).

Література

1. Case of *Isayev v. Russia*, Application 24490/03, 2011. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22appno%22:\[%2224490/03%22\],%22itemid%22:\[%22001-100477%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22appno%22:[%2224490/03%22],%22itemid%22:[%22001-100477%22]})
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
3. Податковий кодекс України: Закон України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

4. Black's Law Dictionary with Pronunciations, 6th Edition (Centennial Edition 1891-1991). West Group, 1991. 1657 p.

5. The Code of Laws of the United States of America, 2006 Edition, Supplement 5, Title 18 - Crimes and criminal procedure. Section 3559. URL: [http://uscode.house.gov/view.xhtml?req=\(title:18%20section:3559%20edition:prelim\)%20OR%20\(granuleid:USC-prelim-title18-section3559\)&f=treesort&edition=prelim&num=0&jumpTo=true](http://uscode.house.gov/view.xhtml?req=(title:18%20section:3559%20edition:prelim)%20OR%20(granuleid:USC-prelim-title18-section3559)&f=treesort&edition=prelim&num=0&jumpTo=true).

6. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text).

7. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

8. Constitution of the United States. URL: https://www.senate.gov/civics/constitution_item/constitution.htm.

9. Duncan v. Louisiana, 391 U.S. 145 (1968). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/391/145/>.

10. Brief Review of Right in 49 States to Jury Trial for Minor Crimes. Prepared by David L. Hemond. September 28, 1998. URL: <https://www.cga.ct.gov/lrc/recommendations/1999%20recommendations/JuryTrial49StatesRpt.htm>.

11. King, John Derek, Juries, Democracy, and Petty Crime (July 2022). University of Pennsylvania Journal of Constitutional Law, Vol. 24, No. 4, 2022. Pp. 855.

12. Волоско І.Р. Суд присяжних в Україні: особливості формування та діяльності: дис. ... к.ю.н. 12.00.09. Львів, 2017. 244 с.

13. Burnham W. Introduction to the Law And Legal System of the United States: St. Paul, Minn, 1995. P. 87-88. URL: <https://archive.org/details/introductiontola0000burn/mode/2up?view=theater>.

14. Hoffman v. Jones, 280 So. 2d 431 (Fla. 1973). URL: <https://www.courtlistener.com/opinion/1704250/hoffman-v-jones/>.

References

1. Case of Isayev v. Russia, Application 24490/03, 2011. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appno%22:%5B%2224490%2F03%22%5D%22itemid%22:%5B%222001-100477%22%5D%7D>.

2. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 05 kvit. 2001 r. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

3. Podatkovyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 02 hrud. 2010 r. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

4. Blacks Law Dictionary with Pronunciations, 6th Edition (Centennial Edition 1891-1991). West Group, 1991. 1657 r.

5. The Code of Laws of the United States of America, 2006 Edition, Supplement 5, Title 18 - Crimes and criminal procedure. Section 3559. URL: [http://uscode.house.gov/view.xhtml?req=\(title:18%20section:3559%20edition:prelim\)%20OR%20\(granuleid:USC-prelim-title18-section3559\)&f=treesort&edition=prelim&num=0&jumpTo=true](http://uscode.house.gov/view.xhtml?req=(title:18%20section:3559%20edition:prelim)%20OR%20(granuleid:USC-prelim-title18-section3559)&f=treesort&edition=prelim&num=0&jumpTo=true).

6. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28 cherv. 1996 r. № 254к/96-ВР. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text).

7. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 13 kvit. 2012 r. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

8. Constitution of the United States. URL: https://www.senate.gov/civics/constitution_item/constitution.htm.

9. Duncan v. Louisiana, 391 U.S. 145 (1968). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/391/145/>.

10. Brief Review of Right in 49 States to Jury Trial for Minor Crimes. Prepared by David L. Hemond. September 28, 1998. URL: <https://www.cga.ct.gov/lrc/recommendations/1999%20recommendations/JuryTrial49StatesRpt.htm>.

11. King, John Derek, Juries, Democracy, and Petty Crime (July 2022). University of Pennsylvania Journal of Constitutional Law, Vol. 24, No. 4, 2022, Pp. 817-855. P. 818.

12. Volosko I.R. Sud prysiazhnykh v Ukraini: osoblyvosti formuvannia ta diialnosti: dys. k.iu.n. 12.00.09. Lviv, 2017. 244 s.

13. Burnham W. Introduction to the Law And Legal System of the United States: St. Paul, Minn, 1995. S. 87-88. URL: <https://archive.org/details/introductiontola0000burn/mode/2up?view=theater>.

14. Hoffman v. Jones, 280 So. 2d 431 (Fla. 1973). URL: <https://www.courtlistener.com/opinion/1704250/hoffman-v-jones/>.

Ilya Osadchy

TRIAL OF CRIMINAL OFFENSES BY JURY IN THE UNITED STATES OF AMERICA: PROSPECTS OF BORROWING EXPERIENCE BY UKRAINE

State University «Kyiv Aviation Institute»
Liubomyra Huzara Avenue, 1, 03058, Kyiv, Ukraine
E-mail: ilya.osadchy@gmail.com

The purpose of the article is to study the question of Ukraine borrowing the experience of the United States of America in terms of consideration of criminal misdemeanors by a jury. The right to judicial protection and its narrowing by the limited competence of the jury court are mentioned to substantiate the urgency of the problem. The understanding of criminal misdemeanors in Ukraine and the United States of America is considered, and a conclusion is drawn regarding a broader understanding of criminal misdemeanors in the United States. **Results:** the access of citizens of the United States of America to the jury trial in different states was analyzed. It found that in all 50 states, a jury can try misdemeanor cases, with some states only allowing misdemeanors that carry a prison sentence. Attention is focused on the possibility of a jury trial in the event of significant extrajudicial negative consequences for the accused. On the basis of a comparison of the understanding of criminal misdemeanor and criteria for trial by jury in Ukraine and the United States, it was concluded that the loyalty of the American legislator in the matter of trial of criminal misdemeanor by jury is only partially explained by a different understanding of criminal misdemeanor. The importance of the jury trial in terms of the possible nullification of legal norms that contradict society's notions of justice is mentioned. **Discussion:** doubts were expressed about the economic feasibility of the possibility of trial of all criminal cases by a jury. It is proposed to borrow the experience of the United States in the consideration of criminal misdemeanors by a jury with a view to the following features: when making changes to the legislation, it is necessary to take into account other differences in the legal status of the jury in Ukraine and the United States (composition, competence, etc.) and differences in the understanding of criminal misdemeanor; the achievement of the goal must be gradual - the "thresholds" for the consideration of cases by jury courts must be gradually lowered, from serious crimes to criminal misdemeanors; it is not necessary to make the right to a trial by jury absolute, the lower limit of the amount of the fine, the term of imprisonment, as well as taking into account other, extrajudicial consequences for the accused (for example, further inability to find a job, deportation, etc.) are necessary.

Key words: criminal misdemeanor; jury trial; juror; offense; deprivation of liberty.

Стаття надійшла до редакції 29.04.2025